

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΠΑΡΤΗΣ
SPARTA
ARCHAEOLOGICAL MUSEUM

ΛΑΚΩΝΙΑ / LACONIA

Οι διάσπαρτες αρχαιότητες στην ευρύτερη περιοχή της Σπάρτης καταγράφηκαν κατά τον 19ο αιώνα από ρομαντικούς ξένους περιηγητές. Η πρώτη προσπάθεια ίδρυσης μουσείου στη Σπάρτη έγινε από τον Λουδοβίκο Ρος το 1832, αλλά δεν ευδοχώθηκε. Από το 1850, γλυπτά, ανάγλυφα και επιγραφές συγκεντρώνονταν στο κτήριο της Νομαρχίας, ενώ το 1860 οι αρχαιότητες ταξινομήθηκαν σε αίθουσα του Γυμνασίου. Το Αρχαιολογικό Μουσείο Σπάρτης ιδρύθηκε το 1875 από τον Λάκωνα αρχαιολόγο Παναγιώτη Σταματάκη, σε περιοχή που είχε προβλεφθεί στο βασιρικό σχέδιο πόλης. Το Μουσείο διέθετε αρχικά τρεις αίθουσες, αλλά για να στεγάσει το πλήθος των αρχαιοτήτων που αποκαλύπτονταν στις συνεχείς ανασκαφές προστέθηκαν διαδοχικά, μέχρι το 1934, άλλες τέσσερις αίθουσες. Το Αρχαιολογικό Μουσείο Σπάρτης στεγάζει ευρήματα από τη Σπάρτη και τη Λακωνία. Σήμερα εκτίθενται κυρίως γλυπτά και αναθήματα από τα μεγάλα ιερά. Από τα πλούσια ευρήματα των ελληνιστικών και ρωμαϊκών οικιών της Σπάρτης εκτίθενται μόνο αποσπασματικά ψηφιδωτά δάπεδα.

Πολλά από τα εκθέματα του Μουσείου προέρχονται από το παρευρώτιο ιερό της Αρτέμιδος Ορθίας, το οποίο ήκμασε από τη γεωμετρική μέχρι και την ύστερη ρωμαϊκή περίοδο. Χάλκινα και πήλινα ειδώλια, αγγεία, οστέινα διακοσμητικά και ελεφάντινα πλακίδια τεκμηριώνουν την ακμή των λακωνικών εργαστηρίων κατά την αρχαϊκή εποχή. Χαρακτηριστικά λακωνικά είναι τα μικρά ανάγλυφα μολύβδινα αναθήματα που απεικονίζουν θεούς, πολεμιστές, ζώα και φυτά, καθώς και οι πήλινες μάσκες που απεικονίζουν χαρακτηριστές των θρησκευτικών δρωμένων του ιερού αυτού. Από την ελληνιστική εποχή το ιερό της Ορθίας γίνεται το κέντρο της Αγωγής, της επίσημης εκπαίδευσης των εφήβων. Εκεί ελάμβαναν χώρα μουσικοί αγώνες παιδών και εφήβων με έπαθλο ένα σιδερένιο δρεπάνι, ανάμνηση της παλαιάς λατρείας της Ορθίας, θεάς της βλάστησης και των καλλιτεριών. Τα έπαθλα αυτά οι νικητές και οι οικογένειές τους τα αφιέρωναν στο ιερό, προσορμωμένα σε μαρμαρίνες στήλες.

Το ιερό της Χαλκιοίκου Αθηνάς, πολυούχου θεάς της Σπάρτης, βρίσκεται στην κορυφή του λόφου της ακρόπολης. Ανάμεσα στα πλούσια αναθήματα από το

ιερό αυτό ξεχωρίζουν χάλκινες και πήλινες αναθηματικές μικρές καμπάνες, πιθανώς το μουσικό όργανο που χρησιμοποιείτο στη λατρεία της θεάς.

Χαρακτηριστικά είναι τα λακωνικά ανάγλυφα με παράσταση ζεύγους ένθρονων ηρώων ή θεοτήτων που συνοδεύονται από φίδι και συνδέονται με τη λατρεία του Αγαμέμνονα και της Αλεξάνδρας-Κασσάνδρας στις Αμύκλες. Κατά την ελληνιστική εποχή θεωρούνται πλέον επιτύμβιες στήλες και αναγράφεται το όνομα του νεκρού γενάρχη.

Το ιερό του Απόλλωνος στις Αμύκλες ήταν σημαντικό πολιτικό και θρησκευτικό κέντρο της Σπάρτης. Η λατρεία στο ιερό άρχισε από τη μυκηναϊκή εποχή και ήκμασε κατά τη γεωμετρική και αρχαϊκή εποχή, όταν κατασκευάστηκε ένας δυσερμήνευτος «Θρόνος» γύρω από το κολοσσιαίο κιονόμορφο άγαλμα του Απόλλωνος, το πλέον εντυπωσιακό αλλά και αινηματικό μνημείο της αρχαιότητας (τέλη 6ου αι. π.Χ.).

Η τέχνη στη Λακωνία γνώρισε μεγάλη ακμή κατά την αρχαϊκή εποχή και χαρακτηρίζεται τόσο από ιδιόμορφα χαρακτηριστικά όσο και από ιδιαίτερα θέματα. Τα χάλκινα ειδώλια και αγαλματίδια (τα περισσότερα εξαρτήματα σκευών και καθρέφτες) παρουσιάζουν μορφές στιβαρές με λυγρή κορμοστασιά. Για τα γλυπτά χρησιμοποιείται το τοπικό γκρίζο μάρμαρο. Τα ανάγλυφα έχουν ακανόνιστο περίγραμμα και η απόδοση των μορφών θυμίζει ξυλογλυπτική.

Ένα λακωνικό εργαστήριο στο τέλος του 7ου αι. π.Χ. παράγει λίθινα περιρραντήρια που εξάγονται στα μεγάλα πανελλήνια ιερά, ένα άλλο στολίζει τα διακοιδη λακωνικά ακρωτήρια με αποτροπαικά γοργόνεια.

Ιδιαίτερη θέση κατέχει η γυναικεία μορφή, η οποία αποδίδεται για πρώτη φορά γυμνή, τεκμήριο της ιδιαιτερότητας της σπαρτιατικής Αγωγής.

Άμεση σχέση με τη χαλκοτεχνία έχει το εργαστήριο που παράγει τους μεγάλους ανάγλυφους πίθους, οι οποίοι διακοσμούνται στην κύρια μόνο πλευρά τους με περίτεχνες παραστάσεις φτιαγμένες με καλούπι. Στη Σπάρτη ήταν ιδιαίτερα αγαπητοί οι Διόσκοουροι, απεικονίσεις των οποίων σώζονται σε αναθηματικά ανάγλυφα και ολόγλυφα αγάλματα.

Ανάμεσα στα γλυπτά ξεχωρίζει το άγαλμα οπλίτη με κράνος, που χρονολογείται στην εποχή που έζησε ο ηρωικός Σπαρτιάτης βασιλιάς και γι' αυτό επονομάζεται «Λεωνίδας». Το υπερφυσικού μεγέθους κεφάλι της Ήρας ανήκει σε λατρευτικό άγαλμα, ενώ το κεφάλι του Ηρακλή προέρχεται από τη διακόσμηση ρωμαϊκών λουτρών.

Τα λακωνικά ανθήμια αποτελούν μια ομάδα αναγλύφων που έχουν βρεθεί μόνο στη Σπάρτη, φέρουν χαρακτηριστική φυτική διακόσμηση, αλλά η χρήση τους (επιτύμβια ή αναθηματική) παραμένει άγνωστη.

Από τη ρωμαϊκή Σπάρτη έχουμε πορτραίτα αυτοκρατόρων και ιδιωτών, τη μορφή της Τύχης της πόλης (προσωποποίηση της ίδιας της Σπάρτης), καθώς και ανάγλυφες σαρκοφάγους με μυθολογικές παραστάσεις, μερικές φτιαγμένες σε τοπικό εργαστήριο.

Τα τμήματα αποκολλημένων ψηφιδωτών δαπέδων που εκτίθενται στο Μουσείο προέρχονται από τις μεγάλες αστικές επαύλεις της ρωμαϊκής πόλης και αντιπροσωπεύουν μικρό μόνο μέρος της πλούσιας παραγωγής των τοπικών εργαστηρίων που διατηρούσαν σχέσεις με άλλα καλλιτεχνικά κέντρα της Μεσογείου, ενώ χρησιμοποιούσαν έγχρωμους λίθους από όλη την Ελλάδα. Απεικονίζονται μυθολογικές σκηνές πλαισιωμένες από πλούσια γεωμετρικά κοσμήματα.

The antiquities dispersed in the wider area of Sparta were recorded by Romantic foreign travellers during the 19th century. The first attempt to found a museum in Sparta was made by Ludwig Ross in 1832, but did not meet with success. From 1850, sculptures, reliefs and inscriptions were collected up and stored in the premises of the Prefecture, and in 1860 the antiquities were classified in a classroom of the High School. The Sparta Archaeological Museum was founded in 1875 by the Laconian archaeologist Panagiotis Stamatakis, on a plot designated in the Bavarian urban plan. At that time the Museum comprised three galleries, but by 1934 four galleries had been added, in order to house the host of antiquities brought to light in the continuous excavations. The Sparta Archaeological Museum hosts finds from Sparta and Laconia. Today, the main exhibits are sculptures and votive offerings from the major sanctuaries. Of the rich finds from Hellenistic and Roman residences in Sparta, only fragmentary mosaic floors are displayed.

Many of the exhibits of the Museum come from the sanctuary of Artemis Orthia, beside the river Eurotas, which flourished from the Geometric into the Late Roman period. Bronze and terracotta figurines, vases, bone ornaments, and small ivory plaques bear witness to the heyday of the Laconian workshops during the Archaic period. Distinctively Laconian creations are the small lead votive reliefs with representations of gods, warriors, animals, and plants, as well as the terracotta masks of characters from religious ritual performances held in this sanctuary. From Hellenistic times onward, the sanctuary of Orthia became the centre of the *Agoge*, the official education of the Spartan ephebes. It was the venue for music contests for boys and youths, the prize in which was an iron sickle, in remembrance of the old cult of Orthia, goddess of vegetation and crops. The victors and their families dedicated these awards in the sanctuary, affixing them to marble stelai.

The sanctuary of Athena Chalkioikos (of the Bronze House), patron deity of Sparta, stands atop the hill of the acropolis. Outstanding among the wealth of votive offerings recovered from the sanctuary are small bronze and terracotta bells, presumably the musical instrument used in the cult of the goddess.

Characteristic works are the Laconian reliefs with representation of a pair of enthroned heroes or deities, accompanied by a snake, which are linked with the worship of Agamemnon and Alexandra-Kassandra at Amyklai. By the Hellenistic period these were considered funerary reliefs and the name of the dead family head is written on them.

The sanctuary of Apollo at Amyklai was an important political and religious centre for Sparta. Worship in the sanctuary commenced in Mycenaean times and was at its peak in the Geometric and Archaic periods, when a recondite "Throne" was constructed around the colossal columnar statue of Apollo, the most impressive yet the most enigmatic monument of Antiquity (late 6th c. BC).

Art in Laconia enjoyed a great zenith during the Archaic period and is distinguished both by peculiar characteristics and particular subjects. Bronze figurines and statuettes (most of them attachments from vessels and mirrors) present robust figures with graceful deportment. Sculptures are made of local grey marble. The reliefs have irregular outline and the rendering of the figures recalls woodcarving.

A Laconian workshop of the late 7th c. BC produced stone perirrhanteria that were exported to the major Panhellenic sanctuaries. Another workshop made disc-shaped Laconian akroteria adorned with apotropaic *gorgoneia*.

The female figure held a special place in Laconian art, in which it was represented nude for the first time, outcome of the Spartan *Agoge*.

The workshop that produced the large relief pithoi decorated only on the front with elaborate mould-made representations was directly related to bronze-working. Particularly popular deities in Sparta were the Dioskouroi, representations of which are preserved on votive reliefs and in freestanding statues.

Noteworthy among the sculptures is the statue of a hoplite with helmet, which is dated to the years of the heroic Spartan king, which is why it is called "Leonidas". The larger than life-size head of Hera belonged to a cult statue, while the head of Herakles comes from the decoration of a Roman bath-house.

The Laconian palmettes constitute a group of reliefs that have been found only in Sparta. They carry a characteristic vegetal decoration but their use (funerary or votive) remains unknown.

From Roman Sparta come portraits of emperors and private citizens, the figure of Tyche/Fortuna of the city (a personification of Sparta), as well as sarcophagi decorated with mythological representations, some made in a local workshop.

The pieces of detached mosaic pavements exhibited in the Museum come from the large urban villas of the Roman city and represent but a small part of the output of the local workshops, which maintained relations with other cultural centres of the Mediterranean, while for tesserae they used coloured stones from all over Greece. The mosaics depict mythological scenes framed by lavish Geometric ornaments.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΠΑΡΤΗΣ

SPARTA
ARCHAEOLOGICAL
MUSEUM

ΛΑΚΩΝΙΑ / LACONIA

i T: 27310 28575

ΚΕΙΜΕΝΑ: ΣΤΕΛΛΑ ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΤΑΠ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΕΥΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗ

TEXT: STELLA RAFTOPOULOU
TRANSLATION: ALEX DOUMAS
GENERAL SUPERVISION: ARF, PUBLICATIONS
DEPARTMENT
LAYOUT: EYV ELEUTHERIADI

ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
MONUMENTS AND MUSEUMS OF GREECE
e-Ticketing system

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
HELLENIC REPUBLIC**

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού
Ministry of Culture and Sports

Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων
Archaeological Resources Fund

www.tap.gr